zaangażowanie

edukacja

animacja

Etnologia
i antropologia
kulturowa wobec
zmian społecznych

18–22
września 2019 r.
Poznań

POSTERY

KSIĘGA ABSTRAKTÓW

redakcja: Karolina Dziubata

dr Katarzyna CEKLARZ
Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowe w Nowym Targu
PTL O/Mszana Dolna
Kontakt: katarzynaceklarz@wp.pl

SERIA MONOGRAFICZNA „KULTURY LUDOWEJ GÓRALI"

Poster dotyczył będzie upowszechniania dorobku naukowego oraz popularyzacji wiedzy z dziedziny etnologii poprzez serię wydawniczą pt. „Kultura ludowa górali", która ukazuje się staraniem Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK w Krakowie od 2010 r. Aktualnie seria liczy 8 opasłych tomów monograficznych (dostępnych również jako e-booki), dotyczących kultury ludowej Górali: Babiogórskich (2010), Orawskich (2011), Spiskich (2012), Zagórzańskich (2013), Pienińskich (2014), Kliszczackich (2015), Sądeckich (2016), Żywieckich (2018). Seria początkowo ukazywała się pod redakcją dr Urszuli Janickiej-Krzywdy (1949-2015). Po Jej śmierci redaktorem została Katarzyna Ceklarz, zapraszając do współpracy m.in. Justynę Masłowiec, Magdalenę Kroh, Barbarę Rosiek (wszystkie redaktorki z wiązane są z PTL). Seria cieszy się niebywałym powodzeniem wśród czytelników (nakłady ok. 600-800 szt) rozchodzą się w niespełna miesiąc od wydania), książki są przedmiotem spotkań, debat i prezentacji w poszczególnych regionach. Dla wielu regionów są pierwszym tego typu opracowaniem monograficznym stając się podstawowym źródłem wiedzy o dziedzictwie kulturowym. Górale Kliszczaccy ogłosili tom dotyczący ich grupy „biblią Kliszczaków", a redaktorów uhonorowali środowiskowymi nagrodami Związku Podhalan, tom dot. Górali Żywieckich jeden z recenzentów określił „katechizmem" dla regionalistów i ludzi zainteresowanych kulturą przodków.
Poster pokaże ewolucje i rozwój serii od dzieła typowo popularyzatorskiego (*Górale Babiogórscy* 2010) do opracowania naukowego (*Górale Żywiccy* 2018). Zaprezentowana zostanie idea przyświecająca redaktorom, schemat tomów, zawartość merytoryczna, bogaty aparat ikonograficzny dopełniający publikację oraz przykłady spotkań i debat ukazujące pobudzenie środowiska lokalnego wywołanego danym tomem.

mgr Karolina DZIUBATA
mgr Marta MACHOWSKA
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
PTL O/Poznań

Kontakt: k.dziubata@gmail.com, martanatalia.machowska@gmail.com

ETNOLODZY W DZIAŁANIU

WSPÓŁPRACA STUDENTÓW I DOKTORANTÓW Z INSTYTUCJAMI KULTURY I ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

Praktyczne umiejętności to podstawa w etnologicznym warsztacie badawczym. Dlatego studenci i doktoranci Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM korzystają z możliwości współpracy z wieloma instytucjami kultury i organizacjami pozarządowymi. Pracownicy IEiAK prowadzą własne badania naukowe, w ramach których angażują studentów i studentki, umożliwiając im wyjazdy w teren i naukę warsztatu. Wśród instytucji, z którymi współpracuje IEiAK, znajdują się miedzy innymi Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno Spożywczego w Szreniawie, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze czy Instytut im. Oskara Kolberga. Angażują one młodych etnologów zarówno w prowadzenie badań terenowych, jak i prace muzealne, redaktorskie i archiwizacyjne. Wspólne działania pozwalają studentom dowiedzieć się w praktyce czym jest praca w terenie, jak zastosować poznaną na zajęciach metodologię badań jakościowych i niekiedy otwierają drogę do pracy zawodowej poza murami akademii. Projekty te pozwalają również na popularyzację samej etnologii i przedstawienie wyników naszych badań szerszemu gronu odbiorców, pozycjonując ja jako atrakcyjną i ważną dziedziną współczesnej humanistyki.

mgr Robert GARSTKA
Regionalny Instytut Kultury w Katowicach
Kontakt: fotorobert@interia.eu

BADANIA TERENOWE. MAPA OBRZĘDOWA GÓRNEGO ŚLĄSKA

Regionalny Instytut Kultury w Katowicach w kwietniu w 2017 r. rozpoczął realizację dwuletniego etnograficznego projektu badawczego pn. „Mapa Obrzędowa Górnego Śląska" dofinansowanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Projekt miał na celu m.in. przebadanie żywotności wybranej obrzędowości na terenie historycznej ziemi górnośląskiej oraz jej dokumentację.
Finalnym rezultatem projektu podsumowanym w październiku 2018 r. jest m.in.: wirtualna mapa obrzędowa, www.mapaobrzedowa.pl, edukacyjne materiały filmowe, wystawa archiwalnych i współczesnych fotografii ilustrujących zwyczaje doroczne oraz wyniki badań kwestionariuszowych prowadzonych na historycznej ziemi górnośląskiej. Dotyczą one pięciu obrzędów: wodzenia niedźwiedzia, procesji w dniu Bożego Ciała (dywanów kwietnych), wielkanocnych procesji pieszych i konnych, klekotania oraz grup mikołajowych.
Jednym z głównym wyników naszej obecności w terenie jest publikacja książkowa o charakterze popularno-naukowym, ukazująca obrzędowość doroczną na terenie Górnego Śląska. Podobne wydawnictwo dotyczące interesującego nas terenu nie zostało wydane w ostatnich kilkudziesięciu latach.
Bardzo ważnym efektem pracy badawczej było dotarcie do tradycji, których dotychczas nie opisano lub opisano jedynie lokalnie. Do nich zaliczyć mogę np.: bramę wielkanocną, Mikołaje i krzyżoki z Borek Małych, zwyczaj Gospody z Katowic – Podlesia, golenie brody w Chwostku, konną procesję w Wolęcinie.

mgr Michalina JANASZAK
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Muzeum-Zamek Górków w Szamotułach
Kontakt: michalina.janaszak@onet.eu

ODBIORCA? UCZESTNIK? WSPÓŁTWÓRCA? AKTYWIZACJA ODBIORCÓW OFERTY MUZEALNEJ W KALISZU I SZAMOTUŁACH

Muzea jako instytucje powołane do gromadzenia i ochrony dóbr kultury są także zobowiązane do upowszechniania wiedzy o nich. Propagowanie treści związanych między innymi z etnologią/antropologią kulturową, w tym szczególnie popularyzacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego, wymaga zastosowania specyficznych form działania. Wiele spośród nich zakłada aktywizację lokalnej społeczności, której przedstawiciele uczestniczą w przedsięwzięciach organizowanych przez muzea bądź też sami inicjują różnego rodzaju działania (partycypacja społeczna). Przemiany zachodzące współcześnie w instytucjach muzealnych stanowią przedmiot zainteresowania antropologów, prowadząc jednocześnie do dekonstrukcji pojęcia *muzeum*. Wzrost bezpośredniego zaangażowania często oznacza także wzrost zainteresowania danym przedsięwzięciem; pogłębienie wiedzy oraz bardziej świadome podejście do tematu. Dla społeczności lokalnej niezwykle ważny jest ponadto konsolidacyjny aspekt działań partycypacyjnych. Zarówno Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej w Kaliszu jak i Muzeum-Zamek Górków w Szamotułach podejmują inicjatywy mające na celu aktywizację lokalnej społeczności. Formy działania są zróżnicowane, dostosowane do możliwości obu instytucji. Wyróżnić można między innymi współtworzenie wystaw, aktywizację w przestrzeni muzeum (we współpracy z muzeum lub autonomicznie), uczestnictwo w wydarzeniach muzealnych.

mgr Janusz JASKULSKI
Muzeum Instrumentów Muzycznych - O/Muzeum Narodowego w Poznaniu
Kontakt: janujas@o2.pl

O BADANIU, OCHRONIE I PRAKTYKOWANIU DUDZIARSKICH TRADYCJI W WIELKOPOLSCE – MUZEUM, SAMORZĄD, NGO POŁAJEWO, KOPANICA, UNESCO

Wielkopolska to region o największym dudziarskim potencjale: historycznym (rodowód sięgający średniowiecza, pierwsze zapisy w j. polskim – XVI/XVII w. pierwsza znana z imienia i nazwiska kapela dudziarska – pocz. XIX w.), kulturotwórczym (region o największym potencjale: 5 spośród 8 odmian dud w skali kraju; silnie osadzone w kulturze regionu: instr. pasterski, obrzędowy: wesela, dożynki, zabawy; wyraźny wpływ na repertuar pieśniowy i taneczny, z niezmiennym składem wykonawczym od wieków (dudy-kozioł i skrzypce + klarnet Es), badawczym i edukacyjnym (badania: Ł. Kamieński, J. Pietruszyńska-Sobieska; zachowany do dziś zasięg występowania praktyki dudziarskiej: żywotność tradycji (Dąbrówka Wlkp., Przyprostynia, Biskupizna, Bukówiec Górny) oraz aktywność WBPiCAK Poznań (b. PK), MIM P-ń, organizacyjnym (siła i nośność nurtu festiwalowego: Kopanica 1937 + reaktyw. 2003, 50x Kościan, 45x Zbąszyń, 30x Konfrontacje, 28x Bukówiec G, 19x Połajewo, 15x Spotkania Budowniczych Dud i Kozłów oraz 5x Festiwal Dud Polskich-Zbąszyń, 3x Zloty Dudziarzy Europy = ca 7-8 spotkań w roku; samorządy) w skali krajowej + ŚLADY w przestrzeni krajowej (figury i pomniki, nazwy budynków, ulic, placów i jezior; NGO (np. Stowarzyszenie Muzyków Ludowych Zbąszyń, RK+LGD, Stowarzyszenie Bukówczan Manu, Fundacja Dudziarz, Fundacja Pluribus Unum, Porozumienie na rzecz Biskupizny) oraz inspiracje w kraju (sztuka, literatura, muzyka, filatelistyka) i po za nim: Słowacja i Białoruś (Szlak Koźlarski 2005 – Gajdossky Chodnik 2013 i Dudarski Rej 2017; Połajewo 2001 – OHM SK 2010); współpraca (Zbąszyń-Schleife, Rawicz-Strakonice, Połajewo-Oravska Polhora; Wielkopolska – Szkocja, dudziarski ERASMUS). Zwieńczeniem tych procesów jest wpis na listę krajową NDK (2018), z opcją aplikacji na listę reprezentatywną UNESCO.

INNYMI SŁOWY:

- ReWitalizacja – instrumenty, muzykalia-archiwalia MIM / dla celów badawczych, wystawienniczych i edukacyjnych
- ReAnimacja – warsztaty budowy dud, cech muzyków , wytwórców oraz dla animatorów i regionalistów=SML
- ReStytucja – przywrócenie praktyki konkursowej KML-jednemu z najstarszych konkursów dudziarskich w PL
- ReKonstrukcja – powrót do zwyczaju kolędowania z dudami /Połajewo+Wlkp. w wymiarze krajowym i międzynarodowym
- ReKonkwista – poszukiwanie wspólnego mianownika na płaszczyźnie Europy małych Ojczyzn-Regionów / Zloty DuEu + festiwale i konkursy międzynarodowe w kraju oraz poza granicami; współpraca: Wlkp-Orava-SCO; Erasmus+ BE, HR, PL, SK
- ReProdukcja – działania w Wielkopolsce inspiracją dla innych (Wlkp., SK, BY) AutoPRomocja – nagrody indywidualne (animatorzy, samorządowcy, muzealnicy) i zbiorowe (muzea, samorządy, NGO) + IMiT + krajowa lista NDK i Lista reprezentatywna niematerialnego dziedzictwa kulturowego ludzkości

mgr Tymoteusz KRÓL
mgr Joanna MARYNIAK

Instytut Slawistyki Państwowej Akademii Nauk

Wydział „Artes Liberales" Uniwersytetu Warszawskiego
Kontakt: wymysojer@gmail.com, joanna.maryniak@al.uw.edu.pl

REWITALIZACJA PRZEZ ZABAWĘ
WSPÓŁPRACA WILAMOWIAN Z WYDZIAŁEM „ARTES LIBERALES"

Jednym z ważnych aspektów rewitalizacji językowej jest to, by użytkownicy języka mieli ciekawe sytuacje i tematy, o których mogą rozmawiać i które mogą dostarczyć im rozrywki. Nauka przez zabawę nie jest jedynie truizmem tylko bardzo praktycznym zaleceniem. Lokalizowanie różnych popularnych produktów (tj. tłumaczenie i/lub dostosowanie kulturowe materiału do danego miejsca i kultury) to potężne narzędzie, gdyż pozwala zapomnieć o procesie uczenia się i skupić na ciekawych tematach i zajęciach dostępnych w danym języku.

Do tego celu warto wykorzystywać wypróbowane i popularne materiały dostępne w domenie publicznej. Niniejszy poster pokazuje część możliwości rewitalizacji przez lokalizację materiałów do języków zagrożonych. Najbardziej znaczącym elementem takiego podejścia są gry – komputerowe (na przykład dostępne na platformie dystrybucji cyfrowej Steam) i tradycyjne tj. planszowe/karciane (wśród nich różne wersje gry Monopoly, która jest dostępna w domenie publicznej). Następnymi przykładami są powieści popularne (między innymi Dracula, Księżniczka i koboldy, Mały Książę, Opowieść Wigilijna) oraz komiksy (tworzone samodzielnie z gotowych elementów takich jak ToonDoo albo tłumaczone w serwisach takich jak Amilova albo Dragon Ball Multiverse). Nie należy także zapominać o potencjale wynikającym z wykorzystywania ciekawych tematów pochodzących ze światowego fandomu w procesie nauczania: Harry Potter znalazł swoje stałe miejsce w wielu salach szkolnych, podobnie świat Tolkiena.

Prezentowany poster opiera się na wieloletniej praktyce rewitalizacyjnej ze szczególnym naciskiem na rewitalizację języka wilamowskiego. Starania o rewitalizację swojego języka Wilamowianie rozpoczęli w 2004 roku, jednak nabrała ona rozmachu w 2012 roku, kiedy działania te wsparł Wydział „Artes Liberales" Uniwersytetu Warszawskiego, a następnie kolejne instytucje. Oprócz dokumentacji językowej, nauczania języka w szkole w ramach kółek zainteresowań czy organizowania konferencji, zaczęto wykorzystywać różne narzędzia w celu zainteresowania językiem wilamowskim szerszego grona osób.

Powstały gry mające na celu powiększenie zasobu słów, ale również i promocję wymysiöeryś poza Wilamowicami. W działania te zaangażowane jest Stowarzyszenie Pracownia Etnograficzna.

Szczególnie ciekawe są jednak działania, które nie były inspirowane przez naukowców ani organizacje z zewnątrz, lecz stworzone przez lokalną młodzież, z pomocą ich przyjaciół, których wspólne pasje: literatura fantasy, gry komputerowe czy gry miejskie, dostosowane do lokalnych warunków i osadzone w wilamowskiej kulturze, stają się nowymi miejscami, w których język wilamowski jest używany, a przez to – narzędziami jego rewitalizacji.

mgr Małgorzata ŁOZOWSKA
Kontakt: malgorzata.grzelachowska@gmail.com

HACERSKIE MUZEUM ETNOGRAFICZNE

Zaprezentuję przede wszystkim obecną działalność edukacyjną (warsztaty, zajęcia edukacyjne) prowadzoną przez "Harcerskie Muzeum Etnograficzne " skierowaną do społeczności lokalnej i finansowaną z budżetu obywatelskiego. Wszelkie działania "Harcerskiego Muzeum Etnograficznego" prowadzone są przez harcerzy z IV Szczepu Harcerskiego im. Obrońców Katowic oraz wolontariuszy.

dr Aleksandra PAPROT-WIELOPOLSKA
Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”
Kontakt: paprot.wielpolska@gmail.com

EDUKACYJNY WYMIAR *ORAL HISTORY* W DZIAŁALNOŚCI OŚRODKA „PAMIĘĆ I PRZYSZŁOŚĆ”

W ramach posteru zostaną zaprezentowane ostanie projekty z zakresu historii mówionej – realizowane przez Ośrodek „Pamięć i Przyszłość” z Wrocławia. Na przykładzie m.in. projektu „100 100-latków na 100-lecie”, „Obertyn, Обертин, אָבערטין. Opowieści o życiu miasteczka” czy cyklicznych spotkań „Świadkowie historii opowiadają Wrocław” organizowanych w Centrum Historii Zajezdnia zostanie ukazany animacyjny i edukacyjny wymiar tych projektów kontekście współpracy z lokalnymi instytucjami, organizacjami, wolontariuszami i społecznościami lokalnymi z Polski (w tym szczególnie z Dolnego Śląska).

dr hab. Agnieszka PIEŃCZAK
Uniwersytet Śląski w Katowicach
Kontakt: agatka785@wp.pl

DWIE OSTATNIE DEKADY „POLSKIEGO ATLASU ETNOGRAFICZNEGO" MIĘDZY (NIE)DOSTĘPNOŚCIĄ A DEHERMETYZACJĄ WIEDZY ETNOLOGICZNEJ

Podstawowym celem referatu jest zwrócenie uwagi na wzrost świadomości funkcjonowania i wartości wiedzy etnologicznej z drugiej połowy XX wieku, dostępnej w zasobach źródłowych Polskiego Atlasu Etnograficznego [dalej: PAE]. Zjawisko to związane jest między innymi ze stopniowym zwiększaniem dostępności PAE w przestrzeni publicznej. W wystąpieniu chodzi o zaprezentowanie różnorodnych działań podejmowanych przez dwie ostatnie dekady w cieszyńskim ośrodku badań atlasowych, mających na celu popularyzację wyników prac badawczych oraz samego Atlasu w środowisku naukowym i pozanaukowym. Doświadczenia te dotyczą po pierwsze – intensyfikacji działalności wydawniczej, po drugie – różnorodnych działań popularyzatorskich realizowanych wspólnie z przedstawicielami lokalnych instytucji kultury, stowarzyszeń oraz organizacji samorządowych (np. Miejski Klub im. Kiepury w Sosnowcu, Muzeum Regionalne "Kamojówka" w Suszcu, Starostwo Powiatowe w Gliwicach), po trzecie – stopniowego zwiększania widoczności PAE w przestrzeni internetowej. Artykuł oparty będzie głównie na badaniach własnych związanych z wieloletnim uczestnictwem w różnorodnych projektach naukowo-badawczych dotyczących PAE, analizie zasobów archiwalnych, a także – wybranych prac dotyczących szeroko rozumianej problematyki atlasowej.

mgr Elżbieta STAŃCZYK
Marcin MIELEWCZYK
Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Międzyobszarowe Indywidualne Studia Humanistyczne i Społeczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Kontakt: elzsta@amu.edu.pl, marcin.mielewczyk@interia.pl

#ETNOWIKI

TWORZENIE ETNOLOGICZNYCH HASEŁ W WIKIPEDII JAKO FORMA POPULARYZACJI WIEDZY ANTROPOLOGICZNEJ

W 2019 roku liczba artykułów w polskiej Wikipedii przekroczyła 1,3 mln. Jaką część z nich stanowią hasła o etnologii i antropologii kulturowej, zagadnieniach z ich zakresu, znanych (lub nieznanych) badaczach i badaczkach czy opracowanych przez nich teoriach? Dzisiaj w kategorii „etnologia i antropologia kulturowa" wyszukiwarka encyklopedii znajduje niewiele ponad 100 artykułów. Dlatego już od 2012 roku Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UAM w Poznaniu angażuje się w popularyzację wiedzy antropologicznej w Wikipedii, która jest jednym z pierwszych źródeł, do którego sięgają adepci dyscypliny. Początkowo było to wprowadzanie do encyklopedii haseł antropologicznych w ramach zajęć „Technologie informacyjne". W latach 2015-2017 Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie zrealizowało dwie edycje projektu współorganizowanego ze Stowarzyszeniem Wikimedia Polska – „Rok obrzędowy z Wikipedią" i „Etnografia Karpat" – w którym brali udział studenci i studentki poznańskiej etnologii. W 2016 roku natomiast, podczas organizowanego przez IEiAK Nadzwyczajnego Zjazdu Etnologów i Antropologów Polskich, podniesiono temat wspólnego, ogólnokrajowego działania na rzecz rozwoju naszej wiedzy w wolnym dostępie. Efektem postulatu stał się projekt „Etnowiki", zrzeszający przedstawicieli różnych ośrodków antropologicznych w Polsce, którzy angażują się w popularyzację antropologii w Wikipedii. Działania w ramach tego projektu oraz skala jego sukcesu, jak i zamierzeń w kontekście popularyzacji wiedzy antropologicznej są przedmiotem niniejszej prezentacji posterowej.

mgr Kamila SIUDA
Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu
Kontakt: kamila.siuda@gmail.com

ANTROPOLOGIA CODZIENNOŚCI, A ARCHIWISTYKA W DZIAŁANIU – O EDUKACYJNEJ FUNKCJI ARCHIWÓW

Celem mojego wystąpienia jest ukazanie działań edukacyjno-popularyzatorskich archiwów, które przybliżają historię (antropologię) codzienności. Integrują lokalną społeczność wokół odnajdywania i prezentowania historii codzienności a także, by możliwe było ich powtórne wykorzystanie we współcześnie realizowanych projektach.
Archiwa gromadzą w swoich zasobach materiały wieczyście, mające znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej, często utożsamiane ze „skamieliną". Obserwowane działania oddolne zaprzeczają temu poglądowi. Ukazują możliwości wykorzystania materiałów archiwalnych w projektach edukacyjnych (tworzenie komiksów, gier miejskich, wystaw, warsztatów) mających na celu przybliżyć mikrohistorię, tożsamość lokalną a także pobudzić do tworzenia własnej historii – archiwum rodzinne. Materiały archiwalne, są przedstawione w przystępny i atrakcyjny sposób dla odbiorców, dzięki czemu przeszłość „ożywa" i staje się bliższa codzienności.
Za przykłady zaangażowanych archiwów posłużą mi Archiwum Historii Mówionej Inaczej – Fundacji Animacja z Warszawy, Opowiadacze historii z Gdańska oraz jednostkowe akcje w archiwów państwowych i ośrodkach naukowych.
Opierać się będę na badaniach własnych oraz informacjach zastanych.

Źródła:
http://www.opowiadaczehistorii.pl/
http://pragagada.pl/
http://archiwum.edu.pl/

Bibliografia:
Rosa, *Funkcja Edukacyjna archiwów*, Wydawnictwo NDAP, Warszawa 2012.
Archiwistyka Społeczna, diagnoza i wyzwania, opr. red. E. Kołodziejska, Warszawa 2017.
M. Wiśniewska-Drewniak, *Funkcje archiwów społecznych*, Repozytorium UMK, 2015.